

NAPIĆ SIĘ (267) *vb pf*

się (211), się (56).

a jasne.

inf napić się (75). $\diamond$ *fut 1 sg* napiję się (3). $\diamond$ *2 sg* napijesz się (28). $\diamond$ *3 sg* napije się (45). $\diamond$ *3 pl* napiją się (6). $\diamond$ *1 du* napijewa się (1) *RejFig* Ee3. $\diamond$ *praet 1 sg m* -m się napił (2). $\diamond$ *2 sg m* napiłeś się, -ś się napił (2). $\diamond$ *3 sg m* napił się (22). *f* napiła się (5). *n* napiło się (4). $\diamond$ *1 pl m pers* -smy się napili (2). $\diamond$ *2 pl m pers* -ście się napili (1). $\diamond$ *3 pl m pers* napili się (10), *subst* napiły się (3). $\diamond$ *plusq 2 sg m* -ś się był napił (1). $\diamond$ *3 sg m* był się napił (2). $\diamond$ *3 pl m pers* byli się napili (1). $\diamond$ *imp 2 sg* napij się (22). $\diamond$ *1 pl* napijmy się (2). $\diamond$ *con 1 sg m* bych się napił (2), bylech się napił (1). $\diamond$ *3 sg m* by się napił (4). *f* by się napiła (3). $\diamond$ *con praet 3 sg m* by się był napił (1). $\diamond$ *part praet act* napiwszy się (19).

Sł stp notuje, Cn s.v. napijam się, Linde XVI – XVIII w.

1. *Lyknąc pewną ilość płynu, wypić; bibere Pol Ani, Vulg, Cn (229)* : Oni dwá [którzy zjedli figi pana] gdy się napił [ukropu]/ Wróćnia bárzo bronili. Ale brzuch kiedy się zágrzał/ Figi z vkropem wymiotał. *BierEz* A2v, Q4v; *pyotrowa* [...] fkażila fzwyrzepek fzyedm medeti tym obyczayem. wlozila worzechu wlofkym wftudnya gdzie bydło pyalo alye nyewye czo, y od thegołz Bydło napywfchi fzyą zdichalo zapalywfchi fzyą *LibMal* 1544/86v; [Tantalowi] taką pokutę dáli iż ftał w wodzye do gęby á pragał/ co się chciał napić to się wodą vmykálá *BielKron* 21, 53, 320v, 356v; *Mącz* 58b; *HistRzym* 80; wzięwfy w rękę czáfzę złotą/ czyniac wrzeczy ofiárę wedla zwyczáiu pogánfkiego Diánie/ napiła fye lámá naprzód/ á oftátek Synorixowi podała *KochWz* 139.

napić się czego (34): poimáá lámego [Cyrusa]/ vciáfzzy mu głowę/ maczáá iá we krwi mowiac: prágnátes krwi ludzkiey do śmierci/ napiyze się iey y po śmierci. *BielKron* 113, 112v, 320 [2 r.]; niemiéy w gmachu nie mokrego/ czego by fye y muchy napić mogły/ tedyc od tego pewnie pozdycháią. *SienLek* 159; *GórnDworz* T; *RejZwierc* 105v; gdy się go [wina] wiecey napije [plus potum]/ dodawa dobrej nádzieie/ y wiétfzego o łobie rozumienia *ModrzBaz* 52; *Oczko* 23v; *SkarŻyw* 309; *WerGość* 253; *CzahTr* K4v. *Cf Ze zdaniem dopełnieniowym*; »wody się napić«.

napić się z czego (8): [Samson] Czeluścią Oflą tyfiac Filiſtynow zábił/ y wody się z niey napił dziwnie. *Leop Iudic* 15 arg; Day mi się trochę napić wody z wiádrá twego. *BibRadz Gen* 24/17, *Gen* 24/43; [mało clało myśli o tym] iefli z málowáney álbo s proftey Myſlimickiey się fklenice napiło/ bo mu dofyć ná tym iż się napiło. *RejZwierc* 105v; z którój [studnie] kto fye napił/ ofzálawfy vmrzeć musiał *Oczko* 4, 23; *SkarŻyw* 51; *WujNT* 773.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): záchcełzli pić/ tedy poydziełz do nacźynia/ á napijefz się tego/ czego nálewáią/ młodzieńcy (moi). *BudBib Ruth* 2/9.

Przysłowie: po grufzczce się napić, á po iablku miłą obłapić. *GlabGad* I5v.

Zwroty: »garcią się napić« (1): Wy z złotych kubków pijecie/ á on się garcią wedle potrzeby wody napił. *SkarŻyw* 52.

»(po)dać się napić [komu]« = *potum dare PolAnt Vulg* (9): prágnátemu niemogę podatz napitz się mu wody *OpecŻyw* 149v; *Leop Mar* 9/40; *BibRadz Gen* 24/17, 43; dáłá się im napić miodu z rozmáitým źielem przypráwionego *BielKron* 320, 84; *HistRzym* 64, 64v; A ktobykolwiek dał się napić iednemu z tych to máłych kubek źimney wody/ [...] nie ftráci zapláty fwoiey. *WujNT Matth* 10/42.

»wody się napić« = *bibere aquam Vulg* (22): *OpecŻyw* 149v; drzewiey niż lie wodi nápił/ rzucił lie gwałtownie ná rycerstwo Alexandrowo *HistAl* H7; *Leop Iudie* 15 arg, 3.Reg 13/18, *Mar* 9/40; *BibRadz Gen* 24/17, 43; *BielKron* 84; *HistRzym* 64; *GórnDworz* Bbv; Dopuść mi pielgrzymie abych lie iedno wody nápił. *HistRzym* BO, 64v; *HistHel* C3; *Oczko* 28v; *SkarŻyw* 35, 51, 52, 334, 403, 444; *WujNT Matth* 10/42, s. 773.

Szeregi: »napić się i posilić« (1): [Samson] nápił lie y posiłił ciáło swoie *BielKron* 52.

»pożywać i napić się« (1): Wftánie wnetże y poźrzy/ áno wedle głowy/ Czálzá wody á przytym/ podpłomyk gotowy. Ktory támże pożywał/ y wody lie nápił/ Potym lie zás wkładzy/ prętko śpác pokwápił. *HistHel* C3.

»zjeść (a. (po)jeść) a (i, albo) napić się« = *comedare et bibere Vulg* (4): *Leop* 3.Reg 13/18; A oná mowiła/ Amen/ ftań fię ták. y ziadwfyz chlebá y wody fię nápiwfyz/ zálnęła *SkarŻyw* 444, 35, 51.

W przen [w tym: czego (9)] (12) : Abowiemeś ty chodząc po rozlicznych drogach napiłeś lie wiele kroć wody rozlicznych przykroćci/ á przeto też głowá będzie twoiá poważnie wyniefioná nád wftyki me możności. *RejPs* 165v; *RejKup* n6, q7; Y ty fię sam nápiiefz hańby swoiey miáło chwały/ bo fię y sam opiwfyz odkryiefz nágość śwá *BibRadz Hab* 2/16; wiele ludzi musiało lie zarázić y zemrzeć márnie wniózfzy lie á nápiwfyz lie tey gorzkości iego. *RejAp* 74v; ten lie pewnie nápije winá gniewu Bożego/ kthore zmiefzáne iest z winem fzczyrym *RejAp* 121v; masz radę s pílmá świętego/ ácz nie bárzo śmáczną/ á zwáfzaczá temu kto lie iuz tey cukrowáney polewki nápije/ łudárftwá á przypadków widomych fwiátá tego *RejPos* 326, 82; *BudBib Ier* 25/16.

napić się z czego (1): Coż tułzyfz? co Bátrách czyni gdy ták wierze leie? [...] Będąc wierze iedno się z tey czálze nápiy fkorze. *KlonŻal* E4.

W połączeniu szeregowym (1): Dáley powieda Apofthoł/ iż [bestyja] dzierzy kubek nápełniony plugáftwá fwego/ to iest fáłfzow/ zwodow/ á obietnic rozlicznych swoich w ręku fwych/ podawáiąc každemu áby lie nápił/ áby lie pocźcił/ áby mu głowá záfzumiáła/ áby przyftał do niey y do cudzołóftwá fáłfznego iey *RejAp* 142.

Zwrot: »jadu się napić« (1): ktorzy ná te ksiálfzki wpadfzy/ tytułem ozdobyńm ále fáłfzywym záfziedźieni/ mogliby miáło zdrowego napoiu/ iádu lie nápić *WujJud* A7v.

Przen (26) :

a) *Przyswoić co sobie; nauczyć się czego; imbibere Mącz, Modrz, Cn; combibere, concipere, imbui Cn [czego] (23)* : *MurzHist* H2v; *KromRozm II* k4; *Semina virtutum ab iuventute aetate imbibit, Nápił lie wfelákich cnot od lámego dziectwá. Mącz* 381b, 166a, 265c; *RejZwierc* 48; Bo gdy fię tákich obyczáiw nápiją [*His enim moribus hacque disciplina imbutos*]/ iuz ich żaden Miłtrz tego oduczyć/ áni *Mercurius* przekłftałowáf/ áni *Wulkan* przekowáf niemoże *ModrzBaz* 12, 60; gdy práwá kościelne y wfzyćiek dekret przebieżyfz/ á dobrze fię go nápijefz: tedy cię przyimę fynu. *SkarŻyw* 411, 371; będąc z młodu wychowány/ w fzkole Platonowej/ nápił fię był tey opiniey/ o dwu Bogu *NiemObr* 125; Otoście mię mátkę śwá włáfzną opuścili/ A cudzych žiem zwyczáiw y fpraw lie nápiłi. *BielSen* 11; *KochFrag* 16.

napić się od kogo (2): W którym błędzye byli Apollinárifte/ y Máhometh/ nápiwłfy łye go od Sergiullá mnichá *KromRozm II* o3v; Bo gdyby do nyego [niestatecznego nauczyciela] dał łwe dzyecyę/ tákich łie też obyczáyow od nyego nápiye. *GliczKsiąż* L7, L8.

napić się z kogo (1): Y znam to/ iż ták ieft/ że łię [...] iáko y X.K. na łowo Boże gniewáią/ y ono ták háńbią/ y baczę też to iż łię z nich tego X.K. nápił. *CzechEp* 128.

Zwrot: »błędu się napić« = *wierzyć w rzeczy fałszywe* [szyk zmienny] (6): Aleć bych wiernie zyczyla By łię twa mył obaczyła. Stych bładow czo łię napyla A wczó inzego wkroczyła. *RejKup* g4v, 13; *KromRozm I* M2v; Lepyey iż łie dołtánye z dobrego náuczycyelá do żywotá wiecznego/ niželiby tu ná tem łwyecye nápiwłfy łie odłłczepyenłstwá álbo błędu zá inłfemi Heretykámı isć myáł *GliczKsiąż* L5v; *KwiatKsiąż* K4; *Mącz* 428a.

»z mlekiem się napić« [o wczesnie nabytych skłonnościach] (1): Cum lacte nutricis errore suxisse videtur, Zda łie że łie wełpolek s mlekiem błędu tego nápił. *Mącz* 428a.

»(z młodu) swej wolej się napić« [szyk zmienny] (3): *RejJóz* E7v; Tym łpołobem y dzyecyę nápiwłfy łie zmlódu łwey woley y rołkólly/ we włlythko łie złe vdáwáć będzye/ á wtym nye łatwie łie hánowáć da. *GliczKsiąż* E4v; znáć że ielczce z młodu łwey łie woley nápił *RejWiz* 29.

Szereg: »napić się i nauczyć« (1): gdy Alexánder był vrołym człowyekyem/ nye mógl łie obáczyć áni odyáć onem wyłłpłkom á nyeobyczáyom / którch łie był zá młodu od Leonidełá nápił y náuczyl. *GliczKsiąż* L8.

b) *Zwrot*: »napić się krwi [czyjej a. jakiej]« = *mordowáć* (3) : *KrowObr* 132v, 234; Okázuie iż ten ktory łię raz nápiie krwi niewinney że ten tym wıęcey w okrucieńłtwie łwym połłłpłue. *BibRadz* II 69d marg.

a. *O picıu alkoholu* (10) : dnya yednego pan Strykowsky [...] gołczye v łzyebye myáł. Napywłchi łzyą, kłzyądza Łączkiego kthori na then czałch łpall Budzicz naczał *LibMal* 1545/102v, 1546/123; Prołł łwoiey łielłrzyce by do niego przyłzłá/ Nápijewá łie w formie/ iedno nie bądź pyłzná. *RejFig* Ee3; Ná nas niewiem co ludzie vpátrzyli/ Dziwno im/ żełmy trochę łię nápiłi, *KochFr* 24; nie dáleko biegu Do Białey kárczmy małz przed łobá fliłie/ Chcelzli nápiy łię. *KlonFlis* Hv, Hv.

napić się za co (1): zá gołłciów grołz miłó mu łię nápić *KochFr* 134.

Zwrot: »napić się gorzałki« (2): Ráno też włławłzy s połciałki/ Napiję łie kęł gorzałki *BielKom* E7; *LudWieł* B5v.

b. *O spożywaniu płynów leczniczych (często z podaniem ich działania i sposobu zastosowania)* [w tymi czego (125)] (130) : Też kiedy kogo wáż albo czo inłzego iadowitego vgije napiy łię tego łoku niedopułci iadu wnąłrz *FalZioł* I 13d; Też proch koriandrow s łokie^m babczánym zmiełzany á z wodką babczáną/ gdy łie go napije kielo razow ten ktory ma biegunkę/ záłłanawia iá. *FalZioł* I 23b, I 10a, b, 31d, 85a, 86a (64); Wodá w kthorey Podrołnik wrzáł/ żywot przepułzcza/ gdy łye iey kto nápije. *SienLek* 39; Kto łye niebrzydłi/ nápiy łye mleká niewiełłciego/ co chłopcá doi/ od tego też rádá biegunká włława. *SienLek* 102; Gdy łye pıłey krwi kto nápije/ záden iad w nim niezolłłanie. *SienLek* 156, 4v, 12, 75, 112v, 151v (12); *Oczko* 11v.

napić się dla czego [= w jakim celu] (1): á thego łie pani ma napić dla pobudzania rzeczy przyrodzonych/ y wycłłfcienia macicze *FalZioł* I 79d.

napić się na co [= po czym] (4): FalZioł V 19a, 64v, 67v; á potym ná to ciepły fye wody nápiy/ octu przyczyniwłzy/ wložze łobie w gárdło dwa pálca co nadáley/ á takim wrócánim ciężkich niemocy pozbędźielz. SienLek 16.

napić się z czym (10): Theż gdi fie napijeż z ocztem Kaniey przędze/ łzczkawkę włtanawia. FalZioł I 2ya; Tego mięła kto fie go napije z winem, iednym połknieniem tedy nie może być nafyczon wczynku z niewiałtą FalZioł IV 39d, I 13d, 33b, 53c, 127b, II 12d; tego [gorczyce białej nasienia] fye ná noc z winem/ á ná dzień z wodą ciepło nápic ma/ kthora chce pławy miefyęcne wzrułzyć SienLek 109v, 87v, 112.

napić się po czym (3): Bukwicza małtikowana á fok z niey połykany/ żołądek połila [...] á nawięczye gdy poniey trochę wina fie napijełz dobrego. FalZioł V 82v, I 56c; SienLek 101v.

W charakterystycznych połączeniach: napić się ciepło (11), każdy dzień, kielko dni, kiel(k)o razow (6), na czczo (2), na noc, na świtaniiu.

Zwrot: »dać się napić« [w tym: komu (20)] (36): żółtą niemocz wleczyłz gdy kwiatki tego krokofu wwarzyłz w litie [!] á thego dałz fie napić kielo razow poranu ciepło FalZioł I 33d; á tego winá fie day napić temu który by miał łledzionę zatwardziałą albo zamuloną FalZioł I 53b; Też gdy wwarzyłz czebulę przerzeczoną z miodem á z wodą/ á dałz fie napić/ tedy głos czyni dobry FalZioł I 133a, I 22b, 33d, 34d, 35b, 39d (35); SienLek 55v.

Szereg: »(z)jeść a napić się« (2): Grułzki ktore zową gdule, piekącz tak ieć po iedzeniu/ á na to fie wina napić trunek FalZioł V 64v, V 67v.

2. Pf od „pic” ‘gasić pragnienie’ z formantem na- + wyrażającym dosyt; bibere Pol Ani, Vulg, Cn (34) : Płákánia iey [niewiasty] nie przekázil/ Iedno v niey pićia prošil. Nápiwłzy się łzedł precz od niey BierEz Q4v; Y gdym łię ia nápił nápoiá też y wielbłady moie. BibRadz Gen 24/46, Gen 24/14, 19; [Gwido] włkoczył w wodę/ y nápił fie co fie mu chćiało. HistRzym 80v; Niechay miła łiołtro/ bo odpędzilz thy [muchy] co fie iuż nápiły RejZwierc 39v, 39v; BudBib 3.Reg 17/10.

W połączeniach szeregowych (2): ReszHoz 117; Choć mię trędowaty leczy/ nie dbam/ bylech ia łwoiego trądu zbył. Choć mię czarny obmywa/ nie dbam/ bylech łię ia obmył. Choć mię zły nápawa/ nie dbam/ bylech łię ia nápił. SkarKaz 279b.

W przeciwstawieniu: »pragnąć ... napić się« (1): Iełli ktho prágnie/ podz do mnie y nápiy fie. KrowObr 153.

Zwroty: »dać się napić« = potum dare Pol Ant (2): BibRadz Gen 24/19; Łáknałem dáliście mi łię náieść: prágnałem dáliście mi łię nápic [dedisti mihi bibere Vulg Matth 25/35] ReszHoz 117.

»napić się nie moc« (1): Więc fie nápic nie może bys mu cebrem nošil/ Młálka gębą iefzcze day prze Bog będzye prošil. RejWiz 120v.

»do sytości, do wolej się napić [czego]« (1:1): gdy łprágnał/ prošil oney niewiałty by mu dáła pic/ y dáła mu mleka. A gdy fie go do łytości nápił/ włnął twárdo ná zyemi. BielKron 49v; Oczko 19v.

Szereg: »najeść się i napić« = comedare et bibere Pol Ani, Vulg (20): zażełmy fie iefzcze nye náyedli álbo nye nápiłi/ álbo theż ludzyom nie okazáli do tego czáfu? BielKom nlb 4; KrowObr 140; A gdi fie náiedli y nápiłi/ [Et cum manducassent et bibissent] y náłyceni gdy ie rozefłli/ też Dáriułz Krol włzedł do pokoju łwego/ záłnął Leop 3.Esdr 3/3, Gen 26/30, Ruth 3/3, 7, 3.Reg 13/23; BibRadz Ruth 1/9,

4.Reg 7/8; á tám iedli y pili/ y nápili fie y náiedli. *BielKron* 17v, 14v, 21, 53, 342v; *KuczbKat* 160; *CzechRozm* 212v; *ReszHoz* 117; *WujNT Luc* 17/8; czału pokoiu/ będącie także wiele ludu/ á wżycy fie náiedzą/ nápią: y ielzczę do vprzedánia zbędzie *PowodPr* 62; Náiedzmy fie y nápiymy: iutro bowiem pomrzemy. *PowodPr* 74.

3. *Namoknąć, nasiąknąć; imbui Mącz* (4) : włoż że w ogień [cegłę] iżeby fie rozpała iako wągł á tako gorącą włoż w oliwę/ á gdy fię napiie dobrze: ftłucz drobno iako krupy *FalZioł* II 22v.

Przen (3) :

Frazy: »miec się napił krwie« = *ktoś zabił wielu* (1): Miecz Páńłki nápił fie krwie [*Gladius Domini repletus est sanguine*] *Leop Is* 34/6.

»napije się ziemia (a. [droga]) krwie [czyjej], krwią [czyją]« = *gdzie będzie wielu pozabijanych; inebriabitur terra eorum sanguine Vulg* (1:1): *Leop Is* 34/7; *Imbuta Appia via sanguine latronis*, Nápiła fie krwią łotrowską. *Mącz* 166a.

Formacje współrdzenne cf PIC.

Cf NAPICIE

TK